

NEWS

národní kontaktní centrum
ženy a věda

únor 2010

EDITORIAL

Celý víkend jsem neviděla počítač. E-mail jsem si naposledy přečetla v pátek a v neděli jsem sváděla těžký boj sama se sebou o to, jestli se večer přece jen nepřipojit. Byla jsem neústupná. Svě předsevzetí zůstat off-line jsem porušila jen krátkým, zato roamingovým, telefonem, s grafičkou ohledně nové publikace. Jinak jsem víkend přežila téměř bez informačních technologií. Musela jsem se ale v duchu sama sobě smát. Ještě pořád jsem překvapená, jak moc je počítač součástí mého života a kolik úsilí mě to stojí na něj alespoň na jeden den v týdnu zapomenout.

Vztah lidí, a žen specificky, k informačním technologiím ale nebyl vždy tak samozřejmý, jak se dnes zdá. V březnu budeme mít možnost si připomenout, jak se v minulosti ženy do IT těžce zapojovaly a jaké cesty a strategie volily. Aktuální číslo newsLetteru jsme proto zaměřily na téma žen a IT, respektive kyberfeminismu. Jak vlastně tento pojem chápeme a k čemu odkazuje? Kromě pravidelného tematického článku nám kyberfeminismus přiblíží i jedna z jeho českých propagátorek – Petra Jedličková. Kromě pravidelného tematického článku nám kyberfeminismus přiblíží i jedna z jeho českých propagátorek - Petra Jedličková, Ph.D., vedoucí katedry Nových médií na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, která se věnuje zejména problematice nových médií, elektronickému publikování a feministické reflexi médií. Dovolujeme si Vás také pozvat na oslavy Mezinárodního dne žen, který bude letos opravdu netradiční. Více se dozvíte na straně dvě. Přijďte, těšíme se na Vás!

Přejeme příjemné čtení

Vaše redakce

LETTER

CO KYBERFEMINISMUS NENÍ

V březnu se chystají dvě akce významné pro svět informačních technologií. První událostí je den Ady Lovelace, tedy den, který oslavuje přínos žen pro svět informačních technologií. Druhou akcí je Evropský týden IT dovedností 2010, akce Evropské komise, jejímž cílem je podpora zdokonalování IT dovedností u široké veřejnosti a zvýšení motivace mladých lidí ke studiu a práci v IT oborech. Tento „e-Skills Week“ nezapomíná ani na téma nízkého zastoupení žen v oboru informačních technologií. Jak je to s ženami a novými technologiemi? Evropa potřebuje více Cyberell, počítačových princezen, hlásí zpráva platformy European Schoolnet. Proč vlastně?

Žijeme v informační společnosti, kde se informace stávají hlavním nástrojem dosahování stanovených cílů a kde produkce informací převažuje nad produkcí zboží. Informační společnost, kde moderní technologie hrají zásadní roli, je specifická mimo jiné tím, že je formována a ovlivňována relativně malou skupinou lidí. Jestliže se zkušenosti a zájmy této úzké skupiny promítají do podoby, jakou informační společnost a její nástroje mají, pak je nepřítomnost žen v tomto klubu vyvolených opravdovým problémem.

Mnohem dříve, než se z nízkého zastoupení žen ve světě informačních technologií stalo politikum, začal toto jednostranné profilování slibného oboru kritizovat kyberfeminismus. Skupiny, jednotlivci či projekty, které se v 90. letech realizovali, odmítali genderově stereotypní pojetí nových technologií coby mužských hraček a s humorem a subverzí pronikli do virtuálního prostoru jako virus, který parodií či mutací rozkládal a přetvářel stereotypní obrazy žen v jejich pravý opak. Umělecké projekty, které jsou silnou zbraní kyberfeministek, se s ironií a politickým aktivismem pouštějí do vytváření speciálních softwarů a nejrůznějších modifikací počítačových her, které nabourávají militantní prostředí klasických „stříleček“ a zesměšňují symboly neoliberální ekonomie. Projekt MicroRevolt tak například nabízí ke stažení software, který převede loga světoznámých korporací na vzory na pletení, háčkování a křížkový steh.

Kyberfeminismus je obtížné nazývat hnutím, stejně jako je obtížné nalézt jeho definici. Jde o síť aktivit v umění, politice a technologiích, jejichž cílem je vytvářet pluralitu, experimentovat a problematizovat společenské stereotypy. Proto i společné prohlášení kyberfeministek zastoupených v platformě Old Boys_ Network, 100 antitezí o kyberfeminismu, odkazuje k procesu, mnohosti a otevřenosti. Definice kyberfeminismu by znamenala stanovení hranic, a tedy i jeho omezení, proto můžeme mluvit pouze o tom, co kyberfeminismus není: není ideologií, není bez kofeinu, nemluví jedním jazykem, není jednosměrkou, není romantický, není na prodej, není hororem, není

LOBBYING V EVROPSKÉM VÝZKUMU

Spolu s implementací OP Výzkum a vývoj pro inovace jsou pro české organizace stále významnějším zdrojem financí prostředky z evropských programů. Požadavek na zvýšení podílu rozpočtu českých výzkumných subjektů získávaného z evropských zdrojů je aktuální zejména s ohledem na plánovanou reformu financování výzkumu a vývoje v ČR. V evropských programech musí však české organizace čelit ostré konkurenci ze strany ostatních evropských subjektů, zejména západoevropských. Ty přitom těží v této soutěži kromě svých odborných kvalit i z dlouhodobě budovaných vztahů s bruselskou administrativou, tedy ze svých politických a lobbyistických aktivit.

Česká publikace *Analýza příležitostí lobbyingu v Evropském výzkumném prostoru*, která vyšla na začátku roku, je srozumitelným průvodcem procesem tvorby evropské výzkumné politiky a programů podpory VaV. První část publikace obsahuje kapitoly věnované koncepčnímu rámci evropského lobbyingu, možnostem zapojení na strategické úrovni při definování obecných cílů evropského VaV a krátkému přehledu finančních programů pro tuto oblast. Následuje analýza příležitostí intervencí při přípravě a realizaci evropských rámcových programů pro VaV na všech úrovních, ať už se jedná o přípravu nadcházejícího 8. RP, nebo o účinné intervence ještě v rámci probíhajícího 7. RP. Publikace je zakončena několika podněty a zásadami k přípravě konkrétních lobbyistických intervencí.

Příručka je svým širokým záběrem témat vhodná jak pro vědecké manažery, rektory a ředitele, tak i pro jednotlivé výzkumné pracovníky se zájmem o evropské financování. Elektronická verze je k dispozici na www.cua.cz, tištěnou publikaci je možné získat na e-mailu info@grant-garant.cz.

David Kolman
info@grant-garant.cz

AKTUALITA

MEZINÁRODNÍ DEN ŽEN JINAK

Letošní rok je pro Mezinárodní den žen specifický. Uplyne přesně 100 let od jeho prvních oslav a po celé republice se uskuteční řada různorodých akcí, happeningy počínaje a filmovými večery konče. Hlavním mottem přitom není oslavit právě ženství, ale uvědomit si, že MDŽ je dnem politického aktivismu a boje za práva žen.

Pod záštitou České ženské lobby se v Praze od 8. do 12. března 2010 uskuteční Týden akcí ke 100. výročí Mezinárodního dne žen. Program symbolicky zahájí již 3. března tisková konference, na níž organizátorky představí chystané akce a především smysl celého Týdne. Pozvánka upozorňuje na skutečnost, že ačkoli již „dnes nemusíme bojovat za volební práva či přístup ke vzdělání, mezi muži a ženami existují stále nerovnosti, které jsou často daleko skrytější, vepsané do struktur společnosti – omezují nás stereotypy, nerovné platové podmínky, sexuální násilí, nerovné rozdělení moci...“.

KNIHA

JAK JSME NA TOM S GENDEROVOU ROVNOSTÍ 20 LET PO REVOLUCI?

V loňském roce vyšla kniha *Gender Issues 2009: Gender Equality Discourse in Times of Transformation, 1989–2009: the Czech Republic, Poland, Slovakia and Ukraine*, která se analýze posledních dvaceti let intenzivně věnuje. Publikace shrnuje národní zprávy neziskových organizací z České republiky (Gender Studies, o. p. s.), Polska (Feminoteka Foundation), Slovenska (Aspekt) a Ukrajiny (Liberal Society Institute), které se věnují genderové rovnosti a ženským právům. Na stránkách této publikace je analyzována politická participace žen, jejich ekonomická situace, násilí na ženách, reprodukční práva a práva na sexuální orientaci včetně práv sexuálních menšin. Autorky a autoři se soustředili zejména

Organizátorky přitom samy upozorňují na negativní konotace, které MDŽ díky minulému režimu má. Jak ale uvádí pozvánka: „Mezinárodní den žen není jen svátkem dárků, květin či symbolických poct, ale oslavuje touhu po svobodě a rovnosti různých žen na celém světě a ochotu za ni bojovat.“

První akcí celého Týdne bude diskusní setkání neziskových organizací na téma vývoje postavení mužů a žen v české společnosti. Následovat bude Minifestival sociálních spotů (sociálních reklam) na téma ženy, muži, společnost a my v 21. století, Literární večer či Divadelní hra *Mocad(r)ámy* slovenského divadla Bábkové divadlo na Rázcestí.

Kompletní program Týdne a více informací lze získat na adrese:

www.feminismus.cz. Vstupné na akce je zdarma. Je nutné se registrovat na e-mailu info@czlobby.cz nebo na telefonu +420 777222 826. Podrobnější informace můžete sledovat na Facebooku nebo na www.czlobby.cz. Mezinárodní den žen se bude slavit velmi pestře i v Brně, pro bližší informace sledujte <http://zenskaprava.ecn.cz/>.

na aspekty klíčové pro vývoj postavení žen ve společnosti včetně společenského diskursu a vnímání práv žen. Publikace ve formátu PDF je ke stažení na <http://www.boell.cz/>
Převzato z www.feminismus.cz

SLOUPEK ANNY ARC

Proč jsem tak pomalá? Několik let jsem se ptala, proč mi práce nejde tak rychle od ruky jako ostatním. Kolegové ukazují nové grafy téměř každý týden a já jen každý čtvrtý. Po několika nocích v institutu to taky šlo, ale toho úsilí! Jsme v exaktní vědě, všechno musí být perfektní. Má to ale háček. Cesta k cíli se perfekcionalizováním mezistupňů protahuje. Pokud leštíme a upravujeme pěšinku samotnou, třeba syntax programu, nebo jeho automatizaci, ostatní vědci nás na závodní trase předhoní. Jsou v cíli dřív, i když za nimi zůstaly programy plné plevle. Mají jen přibližný výsledek, ale už ho mají! A my ne! My jsme pořád na cestě a naše programy se jen lesknou. Koho to ale zajímá? Cíl (naš výsledek) je pořád v nedohlednu. Čas jsou peníze a úspěch vězí i v rychlosti. A perfekcionalisti nejsou rychlí. Ve vědě je to nepěkný zlozvyk. Šéf nemá čas a chce vidět výsledky a „pořádek“ či „nepořádek“ za oponou ho absolutně nezajímá. Hodně z nás si to neuvědomuje. Komunikace je ale klíč. Pokud se ve skupině komunikuje a přemýšlí nahlas, třeba i o maličkostech, dá se tak rychleji objevit, proč nám určité věci dlouho trvají. Odvaha přemýšlet nahlas pak ve svém důsledku přinese zasloužené ovoce. Kdybych před rokem měla odečíst hodnotu z grafu publikace, otevřela bych ji v grafickém programu, narýsovala pomocné osy a hodnotu se snažila odečíst na desítku mikrometrů. Celý proces by trval řekněme hodinu. Kolega by hodnotu odečetl (s větší chybou) za 5 sekund a nelámal by si s tím hlavu. To je poměr 3600:5! S takovým přístupem by mi doktorát trval 720krát déle než jemu. Tohle je klíčové uvědomění a potenciální problém mnoha vědkyň a vědců. Na začátku, když se hledá řešení problému či při první implementaci nápadu do programu totiž neplatí, že krása spočívá v detailu. Takže jsem na odvykačce. Pečlivost ano, ale s mírou! Po několika letech se učím: „Takhle to stačí, už se na to prostě vykašl!“

Anna Arc
vědkyně
v oblasti
přírodních věd

MEDIÁLNÍ OKNO

PROČ SE BOJÍME SEXUÁLNÍHO OBTĚŽOVÁNÍ

O mediálním trháku letošní zimy

V poslední době se se sexuálním obtěžováním roztrhl pytel. Nejen že podle výzkumů FHS UK a SOU AV ČR obtěžuje v české společnosti kdekdo (přesněji na českých vysokých školách), ale také kdekdo má potřebu se k nedávno publikovaným výzkumům vyjadřovat.

Minulý týden vyšel v Hospodářských novinách článek S. Komárka a J. Havlíčka, kteří se v textu s názvem *Manuál moderního inkvizitora bez ostychu* pustili do analýzy *Příručky pro vedení vysokých škol* týkající se informací a návrhů řešení sexuálního obtěžování na dané škole. Odpověď na sebe nedala dlouho čekat a o čtyři dny později přišla ve stejném periodiku z pera O. H. Matyáše. Autor podrobil zkoumání nejen zmíněný Komárkův a Havlíčkův text, ale také samotný corpus delicti – onu Příručku. A dobře udělal.

Oba texty působí poněkud nesourodným dojmem, první vyvolává hrůzu a paniku moralistickým odkazováním k totalitním režimům, druhý naopak svižně a trefně glosuje tento laciný trik jako nebezpečné plýtvání velkými slovy a upozorňuje, že svoboda spočívá právě v možnosti kultivovat vztahy mezi mocnými a „námi ostatními“. A o to podle Matyáše jde Příručce především. Připomeňme si ale stručně dva základní momenty sporu.

AKADEMICKÉ PÁRY: MANŽELÉ KOTKOVI

Věda mívá často pověst nepoužitelnosti v praktickém životě. Vědecké objevy nezasahují širší veřejnost každý den, o drobnějších výsledcích každodenní práce intelektuální elity národa se často vůbec nedozvíme. Opak je ale pravdou v oboru, kterému se věnují manželé Kotkovi – další z odborníků, které vám představujeme v rámci projektu Akademické páry.

RNDr. Zuzana Kotková a RNDr. Jan Kotek, Ph.D., se věnují především tématu vývoje kontrastních látek pro magnetic

Zmíněné výzkumy odhalily, že sexuální obtěžování je problémem českého vysokého školství. Problémem ale není pouze jeho výskyt, ale skutečnost, jak se o něm mluví, respektive nemluví. Toto mlčení má za následek vysokou toleranci chování, které jako obtěžování označují nejen výzkumné týmy, ale i legislativa. Podle těchto výzkumů totiž 3 % studujících, kteří nějakou zkušenost s obtěžováním přiznali, vypovídají spíše než o míře výskytu o tom, kolik lidí nerozumí tomu, co vlastně obtěžování znamená. A ve výsledku o genderové kultuře naší společnosti. Jsme zkrátka vychováni k poslušnosti a stereotypnímu přijímání ženských a mužských rolí, kdy je obtěžování vnímáno jako přirozená součást komunikace mezi mužem a ženou. I proto si lidé nestěžují. Koneckonců, nemají často ani jak. Druhým momentem sporu se jeví být závaznost, resp. nezávaznost Příručky pro danou vysokou školu. V kontextu české legislativy se jedná o doporučující dokument, nikoli právně vymahatelný předpis, a je tudíž na dané instituci, jak se k němu postaví. Spor o omezování akademické svobody se tak stává spíše sporem o způsob, jakým ochránit studující, ale i vyučující, včetně dobré pověsti dané instituce. Zdá se tedy, že diskutovat bychom spíše než o totalitě či nafukování problémů měli o tom, co to vlastně sexuální obtěžování je a v čem tkví smysl zavádění univerzitních politik a manuálů. Vůbec nejtrefnější otázkou by ale bylo, proč vlastně tenhle fenomén nadzvedl ze židle tolik lidí. Čeho se vlastně tolik bojíme?

kou tomografii a také studiem látek využitelných v radiomedicině.

Položili jsme jim otázku, co je na jejich práci nejmíc baví?

Zuzana: Mně se docela líbilo, že tam byla aplikace do praxe. Pracovali jsme s doktory, kteří byli schopni naše látky použít, zkusit je na myškách a třeba nám i říct, že je to opravdu pěkný a mohlo by se to používat na další vyšetření. To bylo zajímavé a bavilo mě to.

Honza: Je to pak takový ucelený příběh. Od návrhu až po možné zavedení do praxe.

Celý rozhovor si můžete přečíst na www.zenyaveda.cz v sekci Akad. páry.

KAPESNÍ PRŮVODCE

POSTDOKTORSKÉ PROJEKTY GA ČR: SKUTEČNĚ PRO OSOBY NA POČÁTKU VĚDECKÉ DRÁHY?

Grantová agentura České republiky byla a je klíčovou organizací pro rozdělování financí na základní výzkum. Pro vědce a vědkyně na počátku vědecké dráhy vypisuje tzv. postdoktorované granty, které jim mají pomoci nastartovat kariéru. Pro mnoho lidí je ale období po ukončení doktorátu přesně tím časem, kdy také uvažují o založení rodiny. Bylo by proto namístě, aby grantový systém s takovou eventualitou počítal. Je tomu ale naopak.

Co tedy může žena, která získala postdoktorovaný projekt a otěhotněla, dělat?

Pro GA ČR je v současné době řešení prakticky jen dvojí. Projekt může ukončit, problém ale je, že postdoktorovaný projekt může člověk získat pouze jednou. Druhou alternativou je ukončit těhotenství. Obě varianty staví ženy před těžkou volbu, až by se mohlo zdát, že spíše než o podporu žen na počátku vědecké dráhy jde GA ČR o jejich znevýhodnění. Přitom se v minulých letech zdálo, že GA ČR bude ochotná tento problém řešit.

Protože se domníváme, že nejde o osobní problém žen, ale o strukturální problém v nastavení systému, který má negativní dopad na profesní možnosti vědkyň, budeme se v příštím vydání newsletteru tématu grantového systému GA ČR a rodičovství věnovat více. Domníváme se, že stávající systém je nutné změnit. Příkladem ze zahraničí, jak situaci vstřícně řešit, je skutečně dost. Pokud máte Vy nebo Vaše kolegyně podobnou zkušenost a chtěly byste se o ni s námi podělit nebo se k tématu obecně vyjádřit, budeme se těšit na e-mailové adrese news@zenyaveda.cz.

Marcela Linková
koordinátorka
projektu NKC-ŽV

(<http://www.infomat.nkc.cz/>) je webový portál určený především studujícím vysokých škol a začínajícím vědcům a vědkyním. V newsletteru Vám přinášíme vybrané grantové nebo stipendijní příležitosti ze sekce MOBILITA, ve které jsou k dispozici odkazy na další relevantní portály a konkrétní studijní a stipendijní příležitosti v zahraničí, a ze sekce VĚDA A VÝZKUM, která informuje o grantových příležitostech pro začínající vědce a vědkyně, mezinárodních sítích začínajících vědců a vědkyň, soutěžích a konferencích.

INFOMAT

Internetové stránky infomat.nkc.cz nabízejí v sekci Studovna dva nové odkazy na webové portály zaměřené na otevřený přístup k vědeckým publikacím – Scientific Commons a PLoS ONE.

SCIENTIFICCOMMONS.ORG

Portál <http://en.scientificcommons.org/>, jenž vznikl na půdě Institutu pro média a komunikační management University of St. Gallen, je celosvětovou bránou k volně zpřístupňovaným a v repozitářích ukládaným vědeckým publikacím. Jeho cílem je poskytovat co nejkomplexnější otevřený přístup k vědecké znalosti na internetu a postupně vytvořit největší komunikační médium produktů vědecké znalosti na světě volně přístupné veřejnosti. Klíčovým úkolem je podporovat rychle vzrůstající počet hnutí a archivů, které přijaly pojetí volné distribuce a volného zpřístupňování vědecké znalosti. Základními funkcemi jsou zajišťování identifikace repozitářů, indexování fulltextů dokumentů, extrahování autorů/ek a jejich vztahů a personalizace služeb. Portál umožňuje přístup k množství různě alokovaných zdrojů prostřednictvím pouhého jednoho společného rozhraní. Za účelem lokalizace vědeckých repozitářů a indexace textů užívá portál systém Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH). Fulltexty dokumentů jsou k dispozici ve formátu PDF, PowerPoint, RTF a Microsoft Word. Autoři/rky jsou identifikováni/ny napříč institucemi a archivy a jsou přiřazováni/ny ke svým vědeckým publikacím v různých archivech. Zároveň jsou extrahovány a zviditelňovány jejich vzájemné sociální vztahy, aby mohla veřejnost lépe porozumět vývoji výzkumu. Portál také nabízí samotným výzkumníkům/icím možnost dozvědět se o nových publikacích prostřednictvím RSS Feed ser-

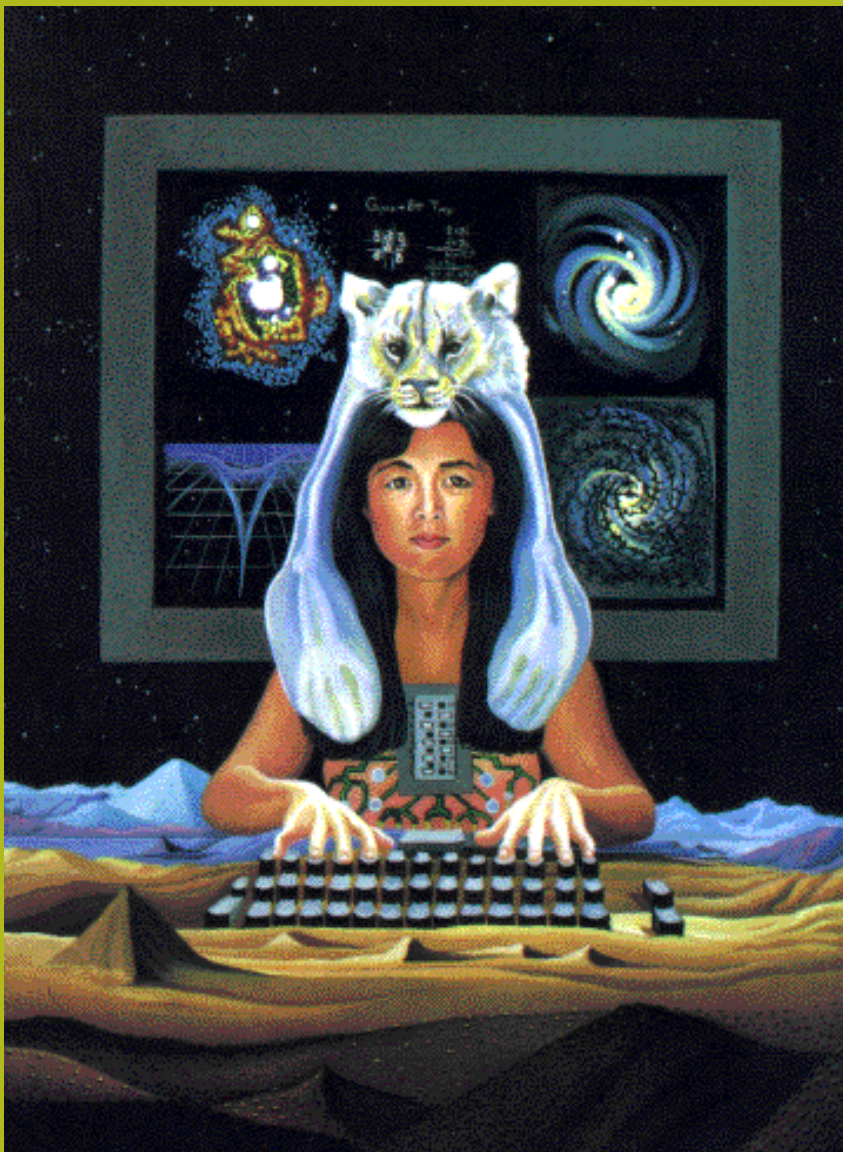
vice a třídit si vlastní publikace pro vytvoření vlastního vědeckého profilu. Tento „self-archiving“ (často nazývaný „zeleňou cestou k otevřenému přístupu“) je legálním způsobem pro autory/rky, jak zpřístupnit publikace z cca 90 procent vědeckých časopisů. Podle zřizovatelů portálu by vědci/kyně měli odmítnout publikovat své práce v jakémkoli časopise, který nedovoluje „self-archiving“. Roku 2008 měl portál ve svém rejstříku přes 21 milionů vědeckých publikací, 8,5 milionu extrahovaných autorů/ek a 916 repozitářů. Českými partnery projektu Scientific Commons jsou Bulletin of Applied Mechanics pražského ČVUT, knihovna Akademie věd ČR a systém Kramerius národní knihovny ČR.

PLOS ONE

<http://www.plosone.org/home.action> je mezinárodní internetový časopis s celosvětovým pokrytím, který uživatelům/kám poskytuje otevřený přístup, možnost rychlé publikace, zpětnou vazbu od jiných aktivních výzkumníků/ic, nástroje pro určení kvality a impaktu a dialog nad články v rámci vědecké komunity. Specifikem časopisu PLoS ONE je jeho publikační politika. Vydavatel časopisu, nezisková organizace Public Library of Science (PLoS), se odklání od běžné praxe, kdy jsou články k publikaci vybírány na základě rozhodnutí editorů/ek (jejich přesvědčení o tom, co je zajímavé a přiláká více čtenářů/ek). Podle PLoS je takový systém rozhodování jednak silně subjektivní a jednak zbytečně zdržuje publikace vědeckých prací. Místo toho proto přijal opačný postup. Nejdříve články publikuje a až následně je rozhodováno o jejich kvalitě na základě ohlasu samotných čtenářů/ek.

KYBERFEMINISMUS JE POŘÁD DOBRÁ ZNAČKA

Přišla jsem si s tebou povídat o ženách a IT, nicméně hned první otázkou svůj záměr poněkud zrelativizuji. Jsou ženy a IT vůbec ještě aktuální téma? V 90. letech jsme sledovaly velké vzepětí genderových výzkumů v oblasti informačních technologií a nejrůznějších kyberfeministických aktivit, které se spolu s koncem století poněkud vyčerpaly. Žije ještě téma ženy a IT, nebo už není o čem mluvit?

Tak to si kladeš podobnou otázku jako já. Já sama kdysi psala plamenné články o ženách a IT, protože mi to připadalo jako důležité téma, a protože to tenkrát důležité bylo. Ženy měly nástup do tohoto oboru výrazně pomalejší, to je jistá věc. Dneska jsou ženy v oblasti informačních technologií zastoupeny podstatně víc a můžeme s nadsázkou říci, že tam jsou diskriminované přibližně stejně jako v kterémkoli jiném oboru – chybí na vedoucích pozicích a obor je horizontálně i vertikálně rozdělený. Ale jinak jsme celkem spokojené.

Nicméně téma digital divide, jak se říká, tedy nepoměr mezi lidmi, kteří mají přístup k technologiím, a těmi, kteří jej mají omezený, případně technologie nedokážou využívat aktivně, jistě nezmizelo. V této souvislosti už ale nemluvíme o mužích a ženách, ale o kombinacích (např. gender a vzdělání) nebo o různých handicapech. Lidi, kteří nemohou zacházet s klasickými nástroji, jako je myš, obrazovka nebo klávesnice, mají smůlu. Protože naprostá většina z nich je stavěná na většinovou společnost. Sotva jsme se naučili, že tramvaje jsou nízkopodlažní a do metra se občas dá dostat i jinak než po schodech. Teď se budeme muset ještě naučit, že když děláme webovou stránku, musí být volba barev a další nástroje uzpůsobeny tak, aby je přečetl například i speciální software pro slepé lidi.

Co stálo na počátku feministických aktivit a genderové kritiky informačních technologií? Byla to obava, že technologie budou jen mužskou záležitostí?

Myslím, že to bylo naštvání z toho, že se tu prezentuje svět informačních technologií jako nová úžasná svobodná záležitost, budoucnost lidstva a kdo ví co ještě, a zároveň se tam s ženami nepočítalo. Nechci říkat, že to byla chyba pouze mužů. Na tomhle nastavení participovaly i ženy.

Já osobně jsem spolu s internetem a novými technologiemi objevila svět, který mě fascinoval, a proto mě štválo, že byl prezentován jako mužský. Když si vzpomeneš na první reklamy na internet a IT, tak tam ženy vystupovaly jako obsluha call center nebo sekretářky přinášející papír z nové tiskárny. Řada firem měla velmi stereotypní reklamy – příklad reklamní kampaně od Nokie na handsfree, díky němuž budete mít „nebezpečně volné ruce“ je poměrně známý a dostal se až k Radě pro reklamu. Dalším případem byla firma HP, která skrze slogan „Vyměňte svoji starou za novou“ inzerovala recyklaci tonerů a nabízela nové tiskárny. Stejně tak mě

iritovaly i servery pro ženy, jak kdyby ostatní, „normální“ servery byly jen pro muže. Naprosto nesmyslná se mi také jevila soutěž Miss internet. Napsala jsem o ní článek a celou jejich koncepci jsem napadla. Místo toho, aby hodnotili nejlepší webovou stránku, projekt nebo projev žen na internetu, holky chodily v plavkách po molu a jejich vlastní webové stránky za ně vytvořily agentury. Ty stránky navíc nebyly graficky ani obsahově zajímavé, obsahovaly nefunkční odkazy a chyby. Já tenkrát dělala webdesignérku, a tak jsem se do nich dost kriticky opřela. Reakce na můj článek byly zpočátku hodně zlé, ale pak mi pár soutěžících vyjádřilo podporu a od soutěže následně odstoupil i jeden ze sponzorů. Organizátoři se tvářili jako svatouškové, co chtějí těm nebohým holkám pomoci. Žádná inteligentní holka se přece nebude zajímat o internet proto, že tam běží podobná soutěž. Snad i samotným organizátorům muselo být jasné, že holky v plavkách jsou zajímavé jen pro chlapy.

Když ty sama jsi s internetem začala, byla jsi jako webdesignerka bílá vrána mezi samými muži?

Vzpomínám si, že v samých počátcích mi jeden kolega řekl, že jsem jediná holka, kterou v oboru zná. To jsem si měla nechat někam vytesat, protože to už dávno není pravda (smích). V oboru designu webových stránek je dnes žen relativně hodně. Kdysi jsem spolupracovala s firmou, která se zabývala tvorbou složitých aplikací pro internet a jednou jsem se jejího šéfa ptala, proč v týmu nemají žádnou ženu. On se zamyslel, rozhlédl se a pak řekl: a co by tu dělala? Dnes sice mají dvě programátorky, ale v oblasti těchto složitějších aplikací, jako jsou e-shopy nebo redakční systémy, je to spíš výjimka. Stejně tak neznám moc holek, které by pracovaly na stavbě počítačových her.

A já zase neznám moc holek, které by počítačové hry hrály. Souvisí spolu tyhle dvě věci?

Já jsem kdysi hrála počítačové hry hodně a trávila u nich spoustu času. Bavily mě budovatelsko-strategické hry, jako třeba SimCity, kde stavíš město a jsi oceňovaná za to, jak oblíbená jsi starostka, tedy jak dobře se lidem ve městě žije. Můj muž hraje hry do dneška, ale má radši adven-

tury a klasické střílečky. V tomhle vidím zásadní rozdíly a nemyslím si, že jsem sama. Většina počítačových her je designovaná pro kluky, respektive takhle, většina oblíbených a dobře propracovaných her jsou hry s bojovými prvky, které holky většinou neoslovují. Dnes už si ve většině her můžete vybrat i ženskou postavu, jsou to ale rádooby sexy figury, se kterými se já nejsem schopná identifikovat. Jako kdyby i ony byly designované pro mužský pohled. Proto když už nějakou hru hraji, vybírám si radši mužské postavy, za kterými se lépe schovám.

Počítačové hry mají ještě jednu záludnost – ten, kdo hru staví, v ní vytváří určitou logiku, která vychází z jeho životní zkušenosti. Holky a kluci mají často naučené odlišné řešení situací, a mají do jisté míry odlišnou životní zkušenost. Proto je otázka, zda se náhodou tato „mužská“ zkušenost neodráží i v logice hry. Může se pak stát, že holky taková hra nebaví nebo jim nesedí a ony ani neumí pojmenovat, co jim vadí, nebo proč jim nejde. Na druhou stranu pokusy vytvářet hry speciálně pro holky, které jsem měla možnost vidět, byly dost zoufalé. Neměly valnou úroveň a byly silně stereotypní.

Říkáš, že si pro hru raději vybíráš postavy mužské. Je otázka genderové identity ve virtuálním prostoru z hlediska žen aktuální?

Aktuální téma je to pořád, i když si myslím, že je dnes zaměřené trochu jinam. Před pěti lety byla konstrukce identity v kyberprostoru obrovské téma. Lidé si uvědomovali, že si ve virtuálním světě mohou se svou identitou hrát. Nebo si to alespoň mysleli. Podle mého názoru si úplně novou identitu vykonstruovat nemůžeš a vždy je nějak propojena s tou, kterou si budeš celý život. To, co projektují do svého nicku nebo avatara, vychází stejně vždycky ze mě a odstříhnout to je velmi obtížné. Mohu samozřejmě experimentovat s něčím, co sama nemám – když jsem žena, můžu zkusit, jaké by to bylo být mužem. Nebo jsem-li na lidi milá a přívětivá, mohu zkusit, jaké je to být agresivní. Spíš než o novou identitu šlo lidem o potvrzování sebe samých. Dnešní generace je už trochu jiná, je na hru s identitou zvyklá, všichni to znají a jako s takovým s tím pracují. Fascinace z možných alternativních identit tu už není. Spíš dnes lidé přemýšlejí nad reálnou stopou,

kteou člověk ve virtuálním prostoru nechává. Paradoxně dnes hledají pravdu. Jde to tak daleko, že se snaha najít o člověku pravdivé informace promítá i do marketingových a nejrůznějších headhunterských aktivit. Profily lidí na Facebooku jsou podrobovány analýze a sleduje se, do jaké míry jsou lidé takoví, jak se prezentují na svých stránkách a nakolik jsou schopni být kreativní a vytvořit profil, který ohromí davu. Zkoumání se tedy dnes zaměřuje na rozklad profilu a celkového chování na síti. Primitivní manipulace, že jsem žena, ale vystupuji jako muž, dnes není příliš zajímavá. Člověk by totiž musel být génius a stoprocentně se věnovat tomu, aby dokázal vytvořit úplně umělý profil. Dělali jsme se studenty pár experimentů a ukázalo se, že s umělými profily se příliš pracovat nedá. Než by je člověk vypěstoval, je jednodušší použít profily reálné. Aktivity vyvinuté na vytvoření umělého profilu je naprosto neúměrná výsledku. Je to velmi zajímavé výzkumné téma, na druhou stranu je to oblast otevřená zneužití, ať již ze strany marketingu nebo ideologických skupin.

Popravdě řečeno jsem pocit svobody a chuti experimentovat s identitou na síti nikdy nepocítila. Nopak zažívám pocit velkého odhalení až bezbrannosti, který není nijak příjemný. Do diskusí pod články se proto například zásadně nezapojuji, protože mám pocit, že si tím říkám jen o neopodstatněné útočné a agresivní výpady proti mě, což si s chutí odpustím.

Jedna věc je to, že kdykoli jsi připojená na Skype, na Facebook nebo jinde, tak tě teoreticky kdokoli může oslovit nebo začít otravovat, nebo, jak říkáš, může na tvůj komentář velmi vulgárně reagovat. V případě, že jsi v daném problému opravdu angažovaná a jdeš do toho srdcem, může být taková odezva nepříjemná. Druhá věc, která mě děsí víc, je to, že se za mnou vleče nějaká elektronická stopa. Dobře vím, že studenti první, co udělají, je, že si vygooglují všechny své kantory. Trik je v tom, že člověk se během let vyvíjí, ale vyhledavač ten vývoj nezohledňuje, vyplivne všechno v aktuálním okamžiku. Před patnácti lety jsem byla mladá aktivistka, která stále něco organizovala a bojovala se zbytkem světa. Dneska se sice věnuji stejným problémům, ale neře-

ším je protesty, bojem a posměšky, ale tenhle vývoj se v té mé stopě nezobrazí. Řazení, ve kterém se zobrazí informace o mně, nemusí být vůbec chronologické, ale zohledňuje například četnost mého jména v daném článku. Takže se pak může zdát, že nejdůležitější článek o mně je nějaký nesmysl, kde je mé jméno zmíněné padesátkrát a zásadní text se objeví až na stopadesátém místě. Tvůj virtuální obraz nezohledňuje osobní historii a nikdo si nedá tu práci, aby sledoval datum vydání a sám si to sestavoval. V elektronickém prostředí nemáme ani tendenci přemýšlet o nějakém vývoji, protože samotné technologie jsou příliš mladé. Sledujeme jen linky, člověka, jako osobnost, která se názorově vyvíjí, z toho nevyčteme.

Když mluvíš o své angažované minulosti, vím, že jsi psala kyberfeministický sloupek pro časopis o informační společnosti Ikaros. Cítila jsi se součástí kyberfeministického hnutí?

Myslím, že kyberfeminismus nikdy žádným hnutím nebyl. Byla to široká paleta aktivit lidí, kteří spolu neměli často nic společného. Vnímala jsem v rámci toho pojmu takové tři směry – jeden čistě teoretický, který se zaměřoval na výzkumné aktivity a sledoval postavení žen v IT. Další, řekněme politický směr, se snažil prosadit strategie a politiky, které by vstup žen do IT usnadnily. A pak existovaly aktivistické nebo provokační projekty lidí, kteří využívali kyberprostoru k prezentaci svého postoje a své práce, a které byly často extrémní a vyostřené. Na druhou stranu byly vtipné, protože reagovaly na stejně extrémní umlčování a zneviditelnování žen v kyberprostoru. Nicméně mluvit o hnutí je, myslím, přehnané a těžko říct, zda se s tím opravdu někdo identifikuje. Každopádně se zdá, že cyberfeminist (můj oblíbený nick) je pořád dobrá značka, která stále vyvolává odezvu.

NEWSLETTER únor 2010

Měsíčník newsLetter vydává bezplatně NKC-ŽV, projekt Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. financovaný v rámci programu EUPRO MŠMT (kód OK 08007). ISSN 1801–7339

Adresa redakce Linhartská 4, Praha 1 110 00

Redakce Kateřina Šaldová, Barbora Tupá

Grafika Anna Issa Šotolová

Příspěvky zasílejte na news@zenyaveda.cz

Objednávky NEWSLETTERu posílejte na adresu redakce nebo volejte na tel.: 224 240 603